

SLOVENSKÁ ŠTATISTIKA a DEMOGRAFIA

SLOVAK STATISTICS
and DEMOGRAPHY

2/2018

ročník/volume 28

Recenzovaný vedecký časopis so zameraním na prezentáciu moderných štatistických a demografických metód a postupov.

Scientific reviewed journal focusing on the presentation of modern statistical and demographic methods and procedures.

Článok/Article: 5

Typ článku/Type of article: informácia/informácia

Strany/Pages: 72 – 75

Dátum vydania/Publication date: 15. apríl 2018/April 15, 2018

Informácia/Information

MEDZINÁRODNÉ STRETNUTIE EXPERTOV K MERANIU CHUDOBY A NEROVNOSTÍ

INTERNATIONAL MEETING OF EXPERTS ON MEASURING POVERTY AND INEQUALITY

Chudoba a nerovnosti v spoločnosti patria v súčasnosti medzi problémy, ktorými je potrebné sa zaoberať a sú súčasťou každej spoločnosti. Neexistuje jediný spôsob merania chudoby a chápanie chudoby sa mení nielen v konkrétnom priestore, ale aj v konkrétnom čase. Chudoba a nerovnosti v spoločnosti sú v centre pozornosti štatistického výskumu i politického rozhodovania.

V dňoch 26. a 27. septembra 2017 sa v meste Budva v Čiernej Hore uskutočnilo expertné pracovné stretnutie na tému merania chudoby a nerovností. Stretnutie organizovala Európska hospodárska komisia OSN (UNECE), ktorá je orgánom podriadeným Ekonomickej a sociálnej rade OSN a jednou z piatich regionálnych komisií OSN zameraných na oblasť hospodárstva. Celkovo združuje viac ako 50 krajín – krajiny EÚ, nečlenské krajiny EÚ západnej a východnej Európy, krajiny juhovýchodnej Európy, krajiny Spoločnosti nezávislých štátov a severnej Ameriky. Na stretnutí sa zúčastnili experti zo spomínaných krajín a tiež experti z organizácií UNECE, UNICEF, UNDP a Svetovej banky.

Stretnutie viedla p. Trudi Renwick z Veľkej Británie. Jednotlivé prezentácie pokrývali celkovo 7 oblastí týkajúcich sa merania chudoby a nerovností.

Prvou diskutovanou oblasťou bolo, akým spôsobom zapojiť zainteresované strany do rozvoja indikátorov.

Účastníci pracovného stretnutia sa po odbornej diskusii zhodli, že je dôležité zapojiť zainteresované strany (tvorcovia politik, výskumníci, verejnosť) už do procesu tvorby štatistík a indikátorov na meranie chudoby a nerovností. Tento postup zvyšuje príťažlivosť a zlepšuje porozumenie a dôveru verejnosti k jednotlivým štatistikám a indikátorom. V rámci tejto témy odzneli príspevky expertov z Rakúskeho štatistického úradu, zo Svetovej banky a z univerzít v Antwerpách a Oxforde. Experti uviedli príklady svojich skúseností z angažovania sa na národnej ale aj medzinárodnej úrovni do procesov rozvíjania monitorovania indikátorov na meranie trvalo udržateľného rozvoja a na rozvoj multidimenzionálnych opatrení v oblasti chudoby a sociálneho vylúčenia.

V rámci druhej témy prezentovali svoje národné skúsenosti experti zo štatistických úradov Bieloruska, Čiernej Hory, Ukrajiny a Slovenska. Zamerali sa na meranie a monitorovanie chudoby vo svojich krajinách, pričom analyzovali aj možné dátové zdroje na meranie chudoby a efektívnosť sociálnych programov v jednotlivých krajinách.

Za Slovensko reprezentovali ŠÚ SR p. Ľudmila Ivančíková (generálna riaditeľka sekcie sociálnych štatistík a demografie) a p. Róbert Vlačuha (riaditeľ odboru štatistiky životnej úrovne obyvateľstva). Ich príspevok hodnotil súčasnosť a budúcnosť merania

chudoby na Slovensku z hľadiska potenciálu dátových zdrojov. V súčasnosti je meranie chudoby na Slovensku primárne založené na koncepte príjmovej chudoby a multidimenzionálneho prístupu, ktorý zahŕňa chudobu a sociálne vylúčenie. Ako potenciálne dátové zdroje môžeme na národnej úrovni identifikovať výberové štatistické zisťovania EU SILC (Zisťovanie o príjmoch a životných podmienkach domácností), HBS (Štatistika rodinných účtov) a HFCS (Zisťovanie finančnej situácie a spotreby domácností). Každý zdroj môže byť použitý na meranie osobitného aspektu chudoby a spoločne vytvárajú predpoklad na efektívnejšie využitie ich existujúceho potenciálu. Prezentácia bola zameraná na porovnanie týchto troch zdrojov použitím niekoľkých indikátorov a na identifikovanie možných oblastí pre budúce zlepšenie merania chudoby na národnej úrovni.

Treťou oblasťou, ktorou sa experti na stretnutí zaoberali, bola harmonizácia zisťovaní v domácnostiach. Svoje príspevky predstavili zástupcovia z Eurostatu, CIS-STAT a UNECE.

Expert z Eurostatu podrobne predstavil plánovanú revíziu zisťovania EU SILC v kontexte modernizácie sociálnych štatistík EÚ. Hlavné politické požiadavky sa týkajú rozšírenia pokrytia do viacerých oblastí sociálnej politiky ako na úrovni EÚ, tak aj na národných úrovniach a tiež potreba nárastu tzv. prierezových analýz. Do budúceho zisťovania EU SILC budú aplikované nové témy v rôznych frekvenciách. Napríklad každoročne sa budú zbierať informácie o príjmoch, pracovnej aktivite, materiálnej deprivácii, zdraví, starostlivosti o deti, vzdelaní, bývaní a kvalite života. Opakujúce sa moduly s trojročnou periodicitou budú rozdelené do štyroch domén s veľkým politickým významom: podrobnejšie sa spracujú informácie o deťoch, práci, bývaní a zdraví. Do budúceho zisťovania EU SILC sa zaradia aj moduly otázok so šesťročnou periodicitou zamerané na monitorovanie štrukturálnych fenoménov. Tieto moduly budú zamerané na sledovanie nadmerného zadlženia, spotrebu a bohatstvo, prístup k rôznym službám, medzigeneračný prenos znevýhodnení (napr. chudoby), ťažkosti s bývaním a na kvalitu života. Zástupca z organizácie CIS-STAT (združuje väčšinu z bývalých zväzových republík Sovietskeho zväzu) sa zamerail na výzvy pri harmonizácii monitorovania pokroku SDG indikátorov.

Účastníci sa zhodli, že je potrebné posilniť úsilie o harmonizáciu štatistických zisťovaní, pretože harmonizované indikátory chudoby sú kľúčové pre úspešné monitorovanie trvalo udržateľného rozvoja spoločnosti.

Vo štvrtom bloku prednášok štatistici zo štatistických úradov Rakúska, Lotyšska, Bosny a Hercegoviny a Mexika predstavili metodologické otázky a problémy merania príjmových nerovností.

V zisťovaní EU SILC je referenčným obdobím, za ktoré sa sleduje príjem osôb a domácností, kalendárny rok predchádzajúci roku zisťovania. Z toho dôvodu môže prirodzene dochádzať k nezrovnalostiam v dôsledku zmien v zložení domácností počas roka. Alternatívnym prístupom môže byť použitie konceptu súčasného mesačného príjmu domácností (v čase zisťovania) na posúdenie finančnej situácie domácností a vypočítanie miery rizika chudoby. Ďalším problémom merania príjmových nerovností je nedostatočné pokrytie domácností s veľmi nízkymi a veľmi vysokými príjmami. Niektoré krajiny zvýraznili potrebu dopĺňania výberových štatistických zisťovaní aj o ďalšie zdroje, čo sú predovšetkým rôzne

registre a administratívne zdroje údajov. Týmto spôsobom sa dosiahne realistickejší obraz rozdelenia príjmov spoločnosti a spresní sa meranie chudoby a sociálneho vylúčenia.

Druhý deň pracovného stretnutia k meraniu chudoby a nerovností sa začal piatou témou, ktorá sa sústredila na meranie zraniteľnosti vo vzťahu k chudobe.

So svojimi prednáškami vystúpili experti zo štatistických úradov Ruskej federácie, Mexika a Kanady a z organizácií UNDP a Svetovej banky. Experti sa zamerali na analýzu dynamiky chudoby - faktory prechodu do a z chudoby. Poukázalo sa na to, že častokrát faktory zapríčiňujúce ocitnutie sa domácností v riziku chudoby sa líšia od faktorov, ktoré sú potrebné na vymanenie sa z chudoby. Ocitnutie sa v riziku chudoby býva spôsobené nedostatkom sociálnej ochrany a starostlivosti, nedostatkom majetku (príjem, bývanie) alebo ich kombináciou. Lepšie porozumenie týmto rozdielnym faktorom je kľúčové pre správne nasmerovanie sociálnych politík na odstránenie chudoby na národných úrovniach. Na rozdiel od chudoby, ktorá sa vo všeobecnosti meria „ex-post“ (t.j. na základe spotreby alebo príjmu), zraniteľnosť vo vzťahu k chudobe sa týka tých, u ktorých sa očakáva, že sa v budúcnosti ocitnú v riziku chudoby. Pre túto skupinu obyvateľstva je kľúčové dopredu identifikovať a prijať správne opatrenia a intervencie proti chudobe.

Šiestou oblasťou bola analýza merania bohatstva a naturálnych prevodov. Svoje skúsenosti prezentovali štatistici z Izraela, Slovinska a expert z univerzity v Neuchâтели (Švajčiarsko).

Prednášajúci vo svojich príspevkoch zdôrazňovali, že do merania chudoby je potrebné zahrnúť aj prevody medzi domácnosťami v naturáliách, hodnotu obydlia domácností, nefinančné výhody vzdelávacích služieb. Zahrnúť bývanie do merania chudoby je obzvlášť dôležité v krajinách s vysokým podielom vlastníctva bytov a domov (týka sa aj Slovenska) alebo s vysokými cenami na trhu s nehnuteľnosťami (ako napr. vo Švajčiarsku). V Slovinsku sa zistilo, že nerovnosť v oblasti nehnuteľností sa zdá byť oveľa vyššia ako nerovnosť v príjmoch obyvateľstva. Vo Švajčiarsku sa ukázalo pri analýze podľa veku, že mladí ľudia majú tendenciu byť ohrozenejší z pohľadu bývania, zatiaľ čo starší ľudia sú skôr ohrození z pohľadu príjmu. V niektorých krajinách hodnotia mieru rizika chudoby obyvateľstva pre rozličné skupiny pomocou rôznych konceptov chudoby. Napr. osobitne sa hodnotí miera chudoby pre nájomcov, pre ľudí s hypotékou a pre vlastníkov bytov a domov.

V rámci posledného bloku pracovného stretnutia odzneli 2 prednášky na tému priestorové modely chudoby. Expert zo Spojených štátov amerických predstavil analýzu geografických rozdielov v nákladoch na bývanie, čo môže predstavovať doplnkovú informáciu k meraniu chudoby.

Zástupcovia zo Svetovej banky predstavili priestorové schémy chudoby založené na príjmoch a spotrebe. Tieto sa ukazujú v priebehu času extrémne stabilné a mohli by poskytnúť doplňujúce informácie pre tvorcov politík. Aj keď sa miera chudoby zníži, priestorová aglomerácia pre tie isté chudobné oblasti zostáva zachovaná. V tomto kontexte sú mapy chudoby užitočným nástrojom na hodnotenia rozdelenia chudoby ex-ante a môžu poskytnúť vizuálne jednoduchú pomôcku pre tvorcov politík na identifikovanie oblastí, na ktoré je potrebné sa sústrediť pri boji proti chudobe.

Na záver pracovného stretnutia účastníci navrhli témy, ktoré by mali byť predmetom rokovania na podobnom stretnutí v roku 2018. Ide o nasledujúce témy:

- podrobnejšie členenie indikátorov chudoby na monitorovanie roku 2030 – Agenda pre trvalo udržateľný rozvoj,
- harmonizácia opatrení v oblasti nerovností a chudoby,
- zahrnutie imputovaného nájomného a naturálnych sociálnych transferov do merania príjmu,
- chudoba a nerovnosť založené na majetku,
- pokrytie ťažko dostupných a potenciálne znevýhodnených skupín obyvateľstva pri zbere údajov,
- priestorové modely chudoby, zohľadňujúce presnosť výberu a „small area“ odhady (odhady na malé oblasti),
- potenciál na meranie chudoby na úrovni jednotlivca v rámci nerovností v domácnostiach,
- analýza dlhodobých (longitudinálnych) meraní chudoby,
- porovnateľné ukazovatele multidimenzionálnej chudoby: indikátory a požiadavky na údaje,
- osvedčené postupy pri využívaní údajov z registrov na chudobu a nerovnosti,
- subjektívna chudoba.

Mgr. RÓBERT VLAČUHA

Autor je riaditeľom odboru štatistiky životnej úrovne obyvateľstva Štatistického úradu SR. Spolu s generálnou riaditeľkou sekcie sociálnych štatistík a demografie Štatistického úradu SR PhDr. Ľudmilou Ivančíkovou, PhD., zastupoval ŠÚ SR na expertnom stretnutí k meraniu chudoby a nerovností v meste Budva v Čiernej Hore.